

Petrik Emese

A LÍRAI SZUBJEKTUM (ÖN)TEREMTŐDÉSE*

(Self)-Creation of the Lyric Subject

A tudatos (ön)teremtődés során minden esetben az önmagunkkal való találkozás kerül előtérbe, ami nem független a mélyben rejtőző „másiktól”, aki éppen az én létrehozott voltára derít fényt. A tiszta lírai én távol áll mindenfajta szubjektivitástól, leválik a költő személyiségéről. Önreflexivitása a tudathatárok feloldódásában valósul meg, és folyamatosan tükrözi a metamorfózis stációit az énekesés és az énfeloldódás folyamatában: az őt körülvevő külvilág szűkebb emberi-társadalmi és tágabb természeti-kozmosz kommunikációs kapcsolati formái alakítják, melyek a testi-lelki adottságokon túl, személyi és tárgyi környezetnek, valamint az őt körülvevő kultúrának az együttese.

Kulcsszavak: nem középpont, folyamatosan változó konstrukciók összessége, a végső értelmezhetőség hiánya, (ön)interpretációs alakulásrajz, (ön)teremtődés a tudatosodás révén

A szubjektum nem középpont – vallja Derrida (DERRIDA, 1992: 227-230) –, hanem bizonyos konstrukciók állandóan változó összessége. Az ember a hiányaiból építkező lény, aki a folyton mozgásban lévő különbségek alapján fedezi fel a dolgok értelmét. Ennek során újabb és újabb kiegészítésre szoruló hiány keletkezik. Nincs végső értelmezhetősége, csak az (ön)interpretáció alakulásrajza jelzi az önreflexiót. A „lírai én” terminus az 1910-es évekig vezethető vissza, és a német szellemtörténeti hagyományban gyökerezik. Margarete Susmann *Das Wesen der modernen deutschen Lyrik* (1910) című művéből eredeztethető, majd Oskar Walzel *Schicksale des lyrischen Ichs* c. tanulmánya révén honosodott meg az irodalmi köztudatban, s az 1926-ban kiadott *Das Wortkunstwerk* című kötetében is központi helyet kapott. A tiszta líra azon feltétele, amelyet a lírai én kifejezés jelöl, valójában távol áll mindenfajta szubjektivitástól. Leválik a költő személyiségéről, és egyfajta általános élményt közvetítve más személyes névmásokhoz, az ő-höz, de akár a mi-hez kerül közel. Rávilágít az embert meghaladó keletkezés dimenzióira a lírában (SPINNER, 1975: 319). A közvetlen lírai szubjektivitást mint a műnem számára konstitutív tényezőt vonja kétségbe, ezzel nemcsak referenciális, hanem strukturális különbséget létesít a valóságos költő személye és a lírai én között. Az ének a szavakhoz való referenciális viszonylatában a lírai én jelek iránti érzékenysége oldani és kötni képes a szavak hatalmát, amely a valóság lerombolását, a valóság-összefüggések áttörését teszi lehetővé.

* Részlet egy hosszabb tanulmányból

Németh G. Béla (NÉMETH, 1970: 621–670) tanulmányai a szubjektum alakulásrajzát és versbeszédmodjait illetően meghatározóak a magyar irodalomban. Történetileg a romantika koráig, Petőfi Sándor szerepverséig nyúlnak vissza kutatásai, míg másik oldalon a modernitás korának árnyalatait is megrajzolja. A szubjektumra mint minden átélte tartalom hordozójára tekint, aki a modernitás korában vállalt szerepein túllépve, a léttapasztalatot tükrözve – szétesése vagy disszociációja révén – az antropocentrizmus versszerező formációinak leépítését hivatott megjeleníteni. A szubjektum önreflexivitása a tudathatárok feloldódásában valósul meg, és folyamatosan tükrözi a szubjektumfogalom alakulását az énkérés és az énfeloldódás polaritása között. A monologikusságot a dialogikusság ellenpontozza. Dialógus a szubjektum valós énjé és a tudat nélküli régiók határvonalán jön létre. Minden esetben az önmagunkkal való találkozás kerül előtérbe, ami nem független a mélyben rejtőző „másiktól”, aki éppen az én létrehozott voltára derít fényt. A nyelv ad teret az önmagát, önnön egyediséget elfelejtő-elvesztő szubjektivitás közvetlen önreflexiójának. Az én kifejezésre juttatása szükségszerűen az én feloldásának vagy felfüggesztésének mozgásával esik egybe. „Mindannak, ami a műbe a világból bekerül, el kell merülnie a Léthe hullámai között, emlékezetéből ki kell törölnie egész korábbi, más szövegkörnyezetben lefolyt életét.” (BAHTYIN, 1976: 211)

A korreláció szemszögéből vizsgálva a jelenséget, megállapíthatjuk, hogy a társtudományok közül a pszichológia foglalkozik legmélyrehatóbban a szubjektummal, és „különféle összetevőkből felépülő, önmagában egészként létező (másoktól elkülönülő és megkülönböztethető), viszonylagos állandósággal bíró egységként” (ATKINSON, 1995: 22) értelmezi. Érdeklődésének fókuszában az ember, a szubjektum önértelmezése áll. Fő kutatási területei a szubjektum alapegységei, alkotóelemeinek elrendeződése és szerveződése, a személyiség szerveződés alakulásrajza, az egészségre való integrálódás. Rámutat a szubjektum állandó és folyamatosan változó rétegeire, rész és egész dinamikus mozgására, ennek révén az egyéniségépítés alakulásrajza megragadható. Az ősi alapegységet, a test, a lélek és a szellemiség hármasegységét árnyalják (ATKINSON, 1995: 80-112) a tulajdonságok (típustanok és vonáselméletek), tudatos és tudattalan folyamatok (Freud, Jung), konstruktumok (Kelly) és a szükségletek (Murray, Maslow). Minden megközelítés közös jellemzője, hogy a szubjektum lényegét a személyen belüli, intrapszichés vagy intraorganikus jellemzőkben kell keresni. A szubjektum szabadságmegélésének mértékétől függ, hogy milyen mértékben sikerül láttatnia önnön rendszerének szerkezetét, alkotóelemeit, és milyen mértékben sikerül tudatossága révén életíve központi kérdésévé tenni a világnak és önmagának jelentést adó ember jellemzőit. Önreflexióit az őt körülvevő külvilág szűkebb emberi-társadalmi és tágabb természeti-kozmoszi kommunikációs kapcsolati formái alakítják, melyek a testi-lelki adottságokon túl, személyi és tárgyi környezetnek, valamint az őt körülvevő kultúrának az együttese. A dinamikus

önépítő és önfelfedező erők révén a szubjektum önmagát, saját jellegét juttatja érvényre, hol a külvilággal szemben, hol a környezetbe való beágyazódás vágyával. A személyiség szerkezete többnyire hierarchikus elrendezésű. Freud és Jung személyiség szerkezeti modelljének két fő tartománya a tudatos és a tudattalan. A tudattalan ősváló a szubjektum létfolyamatait alapjaiban meghatározza, mert vele összhangban fejtik ki érvényüket a kollektív tudattalan archetipusai, pl. halál, születés, hatalom, animus, anima. Az életkornak megfelelő archetipusoknak gazdag árnyalata van. A szubjektum lelki alakulásrajzának lényege a benne potenciálisan létező teljesség és egység megvalósítása, azaz az ellentétek (tudatos-tudatalatti, anima-animus, valós én-szerep-én) fokozatos feldolgozása során egyfajta belső egység, harmónia megteremtése. A lényegi megvalósulást különleges életfeladatok teszik teljessé. Először a tudatos énnel kell kiépülnie, majd az ő kialakulását segítő vállalt szerepeknek kell integrálódniuk. A tudatos én átalakulásfolyamatában a védekező maszk átvált az önvaló kibontakozását segítő szereppé. A valóságelv vezérli, a tudatelőttel-tudatos rendszer asszociatív láncolata, illetve többdimenziós tere jellemzi. Feladatai a tagadás (az a folyamat, melynek során a szubjektum, bár már világosan kifejezi az addig elnyomott vágyakat, gondolatokat, érzéseket, azokat továbbra is elhárítja, mivel tagadja, hogy övéi lennének); az elfojtás (olyan művelet, mellyel a szubjektum arra törekszik, hogy a tudattalanba száműzze vagy ott tartsa az ösztöntörekvéshez kötődő képzeteket. Ez akkor következik be, ha az ösztön kielégítése azzal a veszéllyel jár, hogy más követelmények felől nézve kint okoz); a projekció (az a művelet, amelynek révén az egyén az általa fel nem ismert vagy elutasított tulajdonságokat, érzéseket, vágyakat kizárja magából, és egy másik személybe vagy dologba helyezi); a reakcióképzés (egy tudatos elem megszállása, mely a tudattalan megszállással azonos erejű, ám vele ellentétes irányú). Folytonosan változó, egyéni élményvilágban, fenomenális mezőben él, melynek ő a központja: tapasztal, és organizmikus értékelő folyamatai révén minősít. Nem az objektív valóságot, hanem a fenomenális mezőt észleli realitásként, és arra reagál. Teljes önvalójának elfogadása révén tükröződnek válaszreakciói, hogy ő maga milyen jelentést tulajdonít a különféle élethelyzeteinek. A szubjektum legfőbb hajtóereje az önmegvalósítás szükséglete. Önmagát megélve létrehozza egyéni szimbolizációját. Az én, illetve az én-komplexum mint a tudat központja csak egy része a teljes személyiségnek. Mélymagja összesűriti az emberi lény és a lélek egészét. Az én a tudat összekötő tényezője, mert emlékképeket és érzék-funkciókat koordinál és kormányoz.

A líraelmélet és líratörténet egyik legjelentősebb hagyományát követve *Metapoétika* című tanulmánykötetében Kulcsár-Szabó Zoltán a szubjektum vizsgálatát állítja középpontba. Irodalomtörténeti szempontból megrajzolja a szubjektum önreflexivitásának főbb alakulásformáit a modern költészetig. „A lírai én fogalmát űr vagy hiány generálja. (...) A líra legkülönbözőbb technikái,

amelyek ezt a hiányt feldolgozzák, történetileg is tágas spektrumot képeznek a személytelen hermetizmustól a mozgósító beszédhelyzet performativitásán át a monológig vagy a szerepversig.” (KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN, 2007: 121) A magyar költészet főbb mérföldköveiként – a szubjektum önreflexiója alapján – a szerepverset, a monologikus, dialogikus és hermetikus beszédhelyzetet jelöli meg. Ezzel párhuzamban vázolja a lírai szövegek struktúráját és lehetséges befogadásmódjait. A szubjektivitásnak a „lírai én” fogalomkörébe összpontosuló figurációi is megvilágításba kerülnek. A költői szerep fogalma, a „te” líra megszólítása és megszólalása, majd az én és te szimmetriáját leginkább kiélező szemlélet, és végül a lírai én legerőteljesebb ellenpontja, a valóságos-empirikus én. (KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN, 2007: 80-81) Az irodalomértelmezésnek olykor el kell szakadnia használt fogalmainak rendszerétől, mikor önnön lényegiségét értelmezi, „illetve a vers mint performatív energia szolgál mintegy a költészet poétikai önértelmezéseinek eszményeként”. (KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN, 2007: 229) Funkcióváltás történt: a szubjektum nem az örökölt formákból, szerepképletekből, hanem a szöveg új akciószerűségéből nyerhető vissza. A hagyományos formákat a nyelv váltja fel. Az én disszimulációja vagy az én határtalanná válása a kozmikus tágu szubjektum alakzatává változott. A szubjektum XX. századi alakulásrajzának három mérföldkövét emeli ki Kulcsár-Szabó Zoltán. A századfordulóra a szubjektum feloldódása, a 20-as évek költészetére önkeresése, míg a 70-es évektől a költőiségnek a nyelv személytelen működésével szembeni kiszolgáltatottsága, ún. gépi poétikája vált jellemzővé. A nyelv anyaga mellett elmarad a szubjektum teljesítménye.

Az irodalom – illetve valamennyi művészet – és a pszichológia interdiszciplináris metszőpontjában a szubjektum megfejthetőségének megfejthetlensége áll. A szubjektumot folyamatosan foglalkoztatja saját egyediségének titka. A rejtélyhez való közelebb kerülést egy folyamat feltárásában látja a szubjektum: az önmagává válás, az önmegvalósítás folyamatában. A művészeknél központi témát képez lényük alakulásrajzában érzéki kifinomodásuk, küldetésstudatuk. Az önreflexió igénye váltakozva jelentkezik. Amikor képességeik és a külső körülmények összhangban vannak – művészeknél általában igen ritka és rövid időszak – az önértelmezés igénye alacsonyabb intenzitású. Amikor ez az egyensúly megbomlik – más értékrendet jelenítenek meg, mint ami a közösség számára elfogadott –, az önreflexió igénye felfokozódik. Az irodalomtudomány és a pszichológia határpontján a szubjektum meghatározásának kulcsfogalmaként mutatkoznak meg a következő meghatározások: *a szubjektum közvetlen ismerettel rendelkezik önmagáról, spontán módon nyilvánítja ki magát, léte az éntudatban ölt testet – önmagában létező folytonosan változó egyéni élményvilág; az önmegvalósítás vezérli –, tapasztal és minősít; lényegi meghatározóit intraorganikus jellemzőiben kell keresni; lételeme a folyamatos önreflexió; személyiségszerveződésének alakulásrajza követhető; egyediségét részélményként*

éli meg és egységgé való integrálódása folyamatos (az ellentétek folyamatos feldolgozása a harmónia felé); tudatosan a szabadságmegélés teljességére törekszik, tudatalatt az archetípusok alakítják.

A SZUBJEKTUM FŐBB ALAKVÁLTOZATAINAK ÁTTEKINTÉSE

Az irodalomtörténet és a lírai műnem szempontjából meghatározó jelentőségű, hogy a létrejövő műalkotás keretében milyen egységenként tudatosítja az alkotó önmaga Énjét. Az alkotásmód és a műfaj objektív formatorvényei alapján az irodalomtörténet nyomon követi az irányzatok és a korszakok jellemzőit. Ennek az Énnek, illetve az önszemléletben megvalósuló tükrözésnek műfajteremtő funkciója van, mert az objektív valóság átélése a lírikus Énje köré szerveződik, és ebben kapja meg formáját. Kialakulásának, átalakulásának kronologikus sorrendje megrajzolható, a költő önszemléletének alakulása is visszakereshető. A tudatosítás igényként jelentkezik: ez vagyok most, ilyennek látom magam a megtett út eredményeként, és így látom az előttem álló utat. A szubjektum önkifejezése nem csupán annak megformálására törekszik, hogy ki az alkotó, hanem arra is, hogyan lett azzá. Miként látja és látatja önmagát, mi az, amivel belsőleg, lélekből azonosul a szellemi arcélét meghatározó vonások közül, és melyekkel szemben van ellenállása. Nemcsak a vállalt szereplehetőségek nyernek teret, hanem a megtagadottak is. A lezáró, összegző jelleg nemcsak jelképesen, hanem a valóságban kiteljesedő formaként értelmezhető. A kialakított nyelvi valóság a szubjektumot költészettörténeti értelemben is újradefiniálja.

Az intuíció szerepét kulcsfontosságúnak ítélte meg minden kor gondolkodója a szubjektum metamorfózisa során, midőn a szellemiségből anyag, azaz műalkotás formálódik. A görög kultúrában használták először az intuíció fogalmát a szövegkörnyezetben. Plátón (PLATON, 1943) megfogalmazásában az extázis állapotában jelentkezik, mikor az idea hirtelen megvilágosodik. Platinosz úrként érzékelt, ami az örök egészhez, a szellemi szférába vezet. Arisztotelész a megismerés két formájaként említi a diszkurzussal együtt. Descartes-nál a „gondolkodom, tehát vagyok” mintájára az intuitív bizonyosság *önmagából érthető, és belőle értelmezhető* is. Spinoza a megismerés legmagasabb fokaként határozta meg az intuíciót, mikor a *dolgok lényegéig* jutunk, ez a „szellem tisztaságának elve”. Nietzsche így tette fel a kérdést: Az Istentől elhagyatott világban, amely nem ember számára való, miben másban, mint az intuícióban tudnánk megkapaszkodni? A XIX. század végén Bergson (BERGSON:1930) újra felfedezi a fogalmat. Azt vallja, hogy az intuíció nem a megismerést teszi lehetővé, hanem az *értelmet segíti* hozzá a megismeréshez. A művészet számára a fogalmat Benedetto Croce tette maradandóvá. Az ő mélymag a szubjektum sugárkörének központja, mely *intuitív* szellemiséggel rendelkezik. Többérté értelmezési,

elemzési síkokat tár fel e témakör azáltal, hogy vizsgálja a költő értelmezési lehetőségeit, egyúttal vizsgálja, hogy „milyen mértékben tágul ki a mi saját világmegtapasztalásunk az Én értelmezése révén” (RICOEUR, 1999: 141).

A magyar költészetben a romantika korában jelentkezett a költői szerepjátás, melyet Horváth János így határoz meg: „Petőfi-szerepet játszik, melyben eredeti kedélszínezet s a határozottabb egyénítést célzó lelemény valóban érdekes és lyrailag complex költőtypussá egyesül”. (HORVÁTH JÁNOS, 1922: 43) Ám a lírai „Én” kiteljesedését nem tekinti szerves, együtt vizsgálható egésznek. Az önarckép az ő esetében két ellentétes elemként értelmezhető. A Petőfi-monográfiában szembeállította a szerepet az „őszinte” és „igazi” Énnel, ennek értelmében a személyiség akkor nyilvánul meg, amikor kibújik a magára öltött szerepjelmezéből. A romantika személyiségegyét a lelki tulajdonságok és a megtapasztalt világ zárt egysége és állandósága képezte. A XX. század új lélektani irányzatai a zárt egésznek értelmezett személyiséget már létteljességében láttatják. Érzékelhető a külső és a belső réteg közötti ellentét. Az Ady-versek szubjektuma a felvállalt szerepek sokféleségében nyilvánul meg, a valóságos életviszonylatok kifejezésével múlt, jelen és jövő párhuzamában. Ady új „Én” szemlélete magában hordozta a kitárulkozó, de mégis megismerhetetlen magot. „Nem volt költőnk a századelőn, aki a versalkotó »én«-nek nagyobb jelentőséget tulajdonított volna nála. Nem volt költőnk, aki sajtyszerűbb és felismerhetőbb nyelven szólalt volna meg, mint ő.” (KENYERES, 1998: 64) Felvethető a kérdés, hogy a szubjektum mennyit képes az őt tápláló talajból, a külvilágból magába építeni, illetve a külső tartomány megbomlott teljessége folytán, mennyit vesz vissza a belőle kifejezésre jutó mag. Mivel „*Minden Egész eltörött,*” tehát az egyensúly felbomlott, így felmerül a kérdés, hogy a természetestől eltérően mennyivel többet követel vissza a külvilág. A teljesség felé való törekvés megköveteli az „Én” rétegződésének az egységét, de szinte egyidejűleg kifejezi ennek lehetetlenségét is.

A romantikában gyökerező szereplehetőségek közé sorolható Ady választása: a költő-személy, mint közvetlenül megnyilatkozó termő géniusz. Sík Sándor (SÍK, 1928: 200–202) az elsők között fogalmazza meg, hogy ez a választott és felvállalt szerep alapozta meg költészetében a lírai szubjektum monologikus szerepkörét. Ady egészen eredeti egyéniségét Én-költészetének köszönheti, amelyben „költői Én ennyire még nem mutatta meg magát, s ennyire még nem nyomta rá bélyegét versekre a magyar költészetben”. (BORI, 1984: 7) A monologikus versformái kijelentő mondatszerkezetekből épülnek fel. Önvallomásai révén folyamatosan formálódik önarcképe. Még akkor is az első személy dominál, ha a vers tárgya harmadik személyűnek látszik. A vállalt szerep legfontosabb szerepjátéka az volt a költő számára, hogy elhitesse, az ő személyisége jelenik meg a sorok között. A drámaiság fokozása miatt olykor dialógusok szakítják meg az egymásba láncszemszerűen kapcsolódó monológokat. Ezeknek a dialógusoknak

is egyéni színezetük van, mert leginkább Ady beszél (*Beszélgetés egy szekfűvel, Köszöntő az Életre, A ló kérdez*). Ady maga lett a párbeszéd kettős alanya. (SÍK, 1928: 214–215) Ilyen fokú kiemelés a szubjektumnak, amely Egyet képvisel az ősmaggal, látszólag ellenpólusát képezi a külső világnak, a Mindennek, az Egésznek. Ez a látszólagosság a romantikából gyökerező személyiség-felfogás során átértelmeződött. A lírai „Én” a távolság nélküli megnyilatkozást választotta. A romantikus személyiségeszmény, az egyközpontú lírai „Én”-től eltérően, a modern személyiség-felfogásnak adott hangot: az „Én” örökös átváltozásának, metamorfózisának.

Az Én-líra személytelenné tevőjére, Weöres Sándorra is jelentős hatást gyakorolt Ady: „Igen nagy felszabadító hatással volt rám Ady, amit feltétlenül holtig viselek. Ameddig csak írok, mindig adósa maradok annak a hatásnak, amit ifjúkoromban Adytól kaptam. (...) Ady magasan fölöttem áll. Egy ilyen vulkanikus, tüzes egyéniség, amilyen Ady, feltétlenül sokkal több, mint egy magamfajta hűvös kísérletező. Adból kiszívtam mindazt, ami számomra valamit jelent.” (DOMOKOS szerk. 1993: 212–213) Megmutatkozik mindkettőjük költészetében a személyesség és tárgyi-érzéki közvetlenség szereplehetőségeinek folyamatos átváltása: „*Ki száz alakban százszor volt szabad / S minden arcához öltött más mezet*” (*Száz hűségű hűség*). Weöres *A vers születése* című vallo-másában így ír erről az élményéről: „A művészet korlátlan; és a művész mégis gátak között alkot. Gátjait elsősorban az egyéni alkat szabja meg.” A lírai „Én”-t már nem a romantika öröksége, az érzéki benyomások szüntelen váltakozása, ennek kifejezés-lehetősége éltette, hanem a vállalt és megteremtődő szerepek hívták életre a költészet által kifejezést nyert más-más arcot. Ady *Minden-Titkok* versciklusában az önmegértés megoldatlan kérdései is felsorakoznak főként történelmi vonatkozásban, ami az 1912–1914 között írott verseinek sajátja. A jelenkor recepcióelméletét a műben rejlő kérdések felismerése, az önértelmezés mélyebben feltáru-ló síkja foglalkoztatja. Az én jelként való szerepe újabb több-lettel jelentkezik a XX. században: „A modern ember szereplehetőségei nem egymásutániságukban léteznek, hanem egyszerre és egymás mellett jelentkeznek és élnek.” (BORI, 1990: 351) Ahogy az Ady-értelmezők gyönyörködnek a költő motívumgazdálkodásában, s nem győzik dicsérni azt a tervszerűséget, amellyel az életműben az egyes motívumok kifejlenek, továbbfejlődve élnek Ady költészetének ellenponthálóját formázva. Ugyanilyen jelleggel figyelhető meg Weöres Sándor költészetében a formaépítkezés.

IRODALOM

- ATKINSON, Smith, Bem 1995. *Pszichológia*. Osiris, Budapest.
M.M. BAHTYIN 1976. *A szó a költészetben és a prózában. A szó esztétikája*. Budapest.
BORI Imre 1990. A szintézis-teremtő. In: Domokos Mátyás (szerk.): *Magyar Orpheus*. Szép-irodalmi Könyvkiadó, Budapest.

- BORI Imre 1984. Új versek. In: *Bori Imre huszonöt tanulmánya* (A XX. századi magyar irodalomról). Forum, Újvidék.
- Henri BERGSON 1930. *Teremtő fejlődés*. Akadémia, Budapest.
- J. DERRIDA 1992. *Acts of Literature*. New York/London.
- DOMOKOS Mátyás (szerk.) 1993. *Egyedül mindenkivel*. Weöres Sándor beszélgetései, nyilatkozatai, vallomásai. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
- HORVÁTH János 1922. *Petőfi Sándor*. Pallas, Budapest.
- KENYERES Zoltán 1998. *Ady Endre*. Korona Kiadó, Budapest.
- KULCSÁR-SZABÓ Zoltán 2007. *Metapoétika*. Önreprezentáció és nyelvszemlélet a modern költészetben. Kalligram, Budapest.
- NÉMETH G. Béla 1970. Az önmegszólító verstípusról. In: *Mű és személyiség*. Magvető, Budapest.
- PLATÓN *összes művei* (2 kötetben) 1943. Magyar Filozófiai Társaság. Budapest.
- RIQUEUR 1999. *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Osiris Kiadó, Budapest. p.141.
- SÍK Sándor 1928. *Gárdonyi, Ady, Prohászka*. Budapest.
- SPINNER 1975. *Zur Struktur des lyrischen Ichs*. Frankfurt.

(Self)-Creation of the Lyric Subject

In the course of conscious (self)-creation it is always the meeting of one's own self that is in the foreground, which is not independent from one's "other self" hiding deep down, shredding light onto the momentarily created self. The pure lyric self is far from any kind of subjectivity, and separates itself from the poet's personality. Its self-reflexivity comes to fulfillment when confines of consciousness fade away; it continuously reflects the stages of metamorphoses in the process of self-seeking and self-dissolution: it is shaped by forms of narrower human and social, and wider natural and cosmic communicational relations which are, beyond the physical and mental faculties, an amalgam of the personal and material environment and the culture that surrounds the lyrical self.

Keywords: not the central point, the total of continuously changing constructions, lack of final interpretativity, (self)-interpretative shaping, self-creation through becoming self-conscious